

SITUAȚIA ECONOMICĂ A JUDEȚULUI TULCEA ÎN ANII 1878—1916

**PETRU ZAHARIA
LENUȚA GHERASIM**

După 1878, regăsindu-și locul și menirea în organismul țării, în câteva decenii, județul Tulcea și-a schimbat înfățișarea părăsind calea perspectivelor limitate oferite de vechea stăpânire otomană, beneficiind de condiții noi de dezvoltare a industriei ca și a celorlalte domenii ale vieții economice.

Agricultura constituia principala ramură economică a județului Tulcea, în mediul rural locuiau la 1916, 71,6% din populație.

În perioada 1878—1916 s-a desfășurat o intensă activitate de legiferare în legătură cu agricultura dobrogeană². Dreptul otoman reglementa în chip complicat proprietatea imobiliară³ rurală încît prima datorie a legislației românești a fost aceea de a unifica regimul său pe toată întinderea țării, nu numai în interesul românilor dar chiar ale populației musulmane⁴. Legile pentru reglementarea proprietății imobiliare în Dobrogea din anii 1882, 1884, 1885, 1889, 1893, 1908⁵ au înlocuit sistemul posesiunilor condiționate cu dreptul de proprietate absolută, prin răscumpărarea dijmei. Totodată s-au individualizat loturile particulare potrivit titlurilor verificate și admise. S-au delimitat apoi vetrele satelor și orașelor, izlazurile și pădurile comunale, rezervîndu-se terenuri pentru întreținerea școlilor și așezămintelor religioase⁶. Începînd din 1886 statul român a trecut la parcelarea și vînzarea pămînturilor la prețuri mici celor care se stabileau în mod permanent și definitiv în Dobrogea⁷.

Situația repartizării pămîntului arabil între proprietari atestă o diferențiere între țărani la sfîrșitul perioadei în anul 1916. În anul 1892, gospodăriile între 1—10 ha aveau 60,3% din pămîntul arabil, cele de 10—100 ha aveau 8,3%, marile proprietăți 14,1% și statul 17,3%.⁸ La 1916 situația proprietăților rurale se schimbă datorită legilor de reglementare a proprietății prin care o parte din pămîntul statului este vîndut iar o parte din marile proprietăți desființate⁹. Astfel în ultimul an de pace marca proprietate reprezenta 0,5% din numărul proprietarilor de pămînt și avea 2% din suprafața arabilă¹⁰. Gospodăriile țărănești mici: pînă la 5 ha reprezentau 11,9% din total și aveau 11,5% din pămînt¹¹. Gospodăriile mijlocii și mari dețineau: cele între 10—25 ha — 17,5% din pămînt (4,6% din totalul gospodăriilor); între 25—50 ha — 8,4% (2,1% din gospodăriile) și cele între 50—100 ha — 2,0% (1,0% din gospodăriile)¹². Țăranii care nu aveau pămînt (puțini la număr în județ) și cei cu loturi pînă la 10 ha nu erau independenți din punct de vedere economic fiind obligați să încheie contracte de muncă cu cei înstăriți și statul¹³ (acest fenomen se poate observa mai bine pentru anii 1910—1916)¹⁴.

Datele statistice, menționate mai sus, privind județul Tulcea arată într-adevăr o schimbare în structura țărănimii. Țărănimea — clasă omogenă pînă atunci-a dispărut, în locul ei s-au accentuat unele tipuri de populație sătească: burghezia rurală, țărănimea săracă și categoriile intermediare. Cu toate acestea, procesul diferențierii în județul Tulcea era totuși în faza de început și nu luase amploarea din alte județe. Această situație și lipsa unei proprietăți moșierești întinse explică de ce la 1907 lupta de clasă a țărănimii tulcene nu a luat proporțiile cunoscute în restul României¹⁵.

Un alt aspect important al dezvoltării capitalismului în agricultură l-au constituit schimbările în producție, ca urmare a orientării tot mai intense către piață a producției

agricole. În acești ani agricultura județului Tulcea a înregistrat un progres evident, crescând suprafețele cultivate de la 51.900 ha (la 1879) la 198.048 ha în 1916¹⁶. Deși culturile de plante tehnice legume, etc., au înregistrat unele progrese, agricultura a rămas predominant cerealică. Analiza repartii culturilor în cadrul suprafeței cultivate în anul 1916 ne dă o serie de informații importante pentru cunoașterea stadiului de dezvoltare a agriculturii din perioada respectivă. Având o suprafață de 862.600 ha¹⁷, județul Tulcea avea la 1916, 284.300 ha de teren productiv și doar 198.048 ha de teren cultivat (22,96%)¹⁸. Culturile propriu zise ocupau 184.261 ha, nutrețurile 10.238 ha, viile 3546 ha și 3 ha de livezi¹⁹. Din cele 184.261 ha de culturi propriu-zise, cerealele le reveneau 167.486 ha (90,9%), plantelor textile și oleaginoase 9731 ha (5,28%), legumelor 3119 ha (1,69%) și diverselor culturi 3925 ha (2,13%)²⁰. Ca și în restul României predomină cultura cerealelor, cu toate acestea întinderea cultivată în județul Tulcea ocupă relativ o suprafață mai mică. Plantele textile, oleaginoase și legumele ocupă suprafețe mai mari decât în restul României (9,1% față de 3,48% la 1916)²¹.

Unele progrese au fost realizate în agricultură în înzestrarea cu mașini și unelte agricole. În anul 1904 existau următoarele mașini cu tracțiune animală, unelte și inventar agricol: 9 mașini de treierat, 1421 mașini de secerat, 438 mașini de vînturat, 2908 grape de fier, 10.775 pluguri din fier și 13.428 de căruțe²². Cu toate aceste progrese agricultura județului era rămasă în urmă cu înzestrarea tehnică, mai ales în ceea ce privește gospodăriile țărănești care aveau pînă la 5 ha de pămînt. După 1900 încep să apară magazine specializate în unelte și mașini agricole, iar la 1905 prima Fabrică de unelte „Dobrogeana” la Cataloi²³.

Referitor la repartitia animalelor de muncă la 1904 se constată că 690 de familii țărănești nu aveau șeptel, majoritatea vitelor de muncă aparțineau categoriei de țărani cu 10—25 ha pămînt²⁴. În tot județul erau 54.483 vite de muncă revenind 2,95 ha de pămînt arabil pentru o vită.

În anul 1904 reveneau la 3 locuitor un cal, la 2,4 locuitori un bou, la 1,2 locuitori o oaie și la 5,4 locuitori un porc²⁵. Un rol important l-a avut apicultura, în anul 1887 județul Tulcea avea 14.197 stupi și obținea o producție de 38.170 kg miere²⁶.

Investițiile efectuate în inventar, în îmbunătățiri funciare, în pregătirea de cadre calificate erau deosebit de mici în comparație cu cele ce se făceau în alte județe (în special în Transilvania). Aceasta a și făcut ca agricultura județului Tulcea să rămînă o agricultură extensivă. În anii 1879—1916 producțiile medii la hectar obținute la unele plante au fost următoarele: la orz 831 kg, la ovăz 524,8 kg, la grâu 429 kg și la porumb 606,4 kg²⁷. Cu excepția culturii orzului unde județul Tulcea s-a numărat în toți acești ani printre județele fruntașe atît la suprafețele cultivate, producții și mediile la hectar, la restul plantelor cerealiere situația a fost inferioară restului țării²⁸. Calitatea cerealelor din această zonă a fost inferioară tuturor județelor iar din această cauză prețul lor de comercializare a fost deosebit de mic (66—89 lei pentru o tonă)²⁹.

Progrese însemnate au dobîndit și celelalte ocupații tradiționale: viticultura și pescuitul.

Clima și solurile județului Tulcea au oferit condiții favorabile creșterii vitei de vie. Filoxera care și-a făcut apariția în anii 1882—1884 în România a invadat la sfîrșitul anului 1900 județul Tulcea cauzînd mari pierderi (2719 ha se constată la 1911)³⁰. Refacerea patrimoniului viticol nu s-a putut face științific, favorizînd răspîndirea în județul Tulcea (ca și în restul județelor) a unui număr însemnat de hibrizi producători direcți fără valoare (dar avantajoși pentru viticultori)³¹, care dădeau producții scăzute și de calitate inferioară. Pînă la 1900 județul Tulcea a ocupat locul I după venitul obținut la un ha de vie (558 lei) și locul al II-lea la producțiile de vin și producția medie la hectar (51,9 hl)³². Datorită lipsei mijloacelor de transport moderne, vinul tulcean nu s-a putut impune pe piața României.

După agricultură, pescuitul a constituit a doua ramură a economiei județului Tulcea. Începînd cu 1895 statul român va exploata în regie bălțile și gîrlele Deltei Dunării dîndu-se importanța cuvenită administrării pescărilor care se vor face conform unui regulament³³. Statul va lua o serie de măsuri de îmbunătățire începînd cu anul 1906 cînd s-au

rectificat și construit 3 canale: „Regele Carol I”, „Regina Elisabeta” și „Principele Ferdinand”. În felul acesta s-a redat pescuitului o suprafață de 90.000 ha de ape³⁴. Rezultatele au fost uimitoare. Cantitatea de pește pescuit în lacul Razelm a crescut de la 34.000 kg (1906) la 3 milioane la sfârșitul perioadei în anul 1915³⁵. Lucrările de amenajare și producțiile mari au determinat o creștere a populației multor sate pescărești între 1899—1904 de pînă la 27% iar între 1904—1916 de pînă la 25%³⁶. Județul Tulcea era unul din principalii furnizori de pește al țării iar pe plan local se vor înființa unități de prelucrare a peștelui³⁷. În schimb județul Tulcea cu ponderea cea mai mare în piscicultura țării nu avea depozite și antrepozite frigorifice și nici întreprinderi de confecționat unelte pescărești. De menționat e faptul că din totalul de pește pescuit doar 10% era oprit pentru consumul populației județului, restul de 90% fiind desfăcut pentru nevoile celorlalte județe sau pentru export³⁸. Documentele aflate la Arhivele Statului Tulcea cit și alte date din publicațiile timpului atestă că potențialul economic al mării bogății de ape a județului Tulcea n-a fost pe deplin valorificat.

În preajma revenirii Dobrogei la România aceasta avea un nivel acceptabil al dezvoltării de tip meșteșugăresc și firese forță de muncă aptă să contribuie la progresul economic³⁹. Producția industrială a județului Tulcea la 1879 se datora atelierelor meșteșugărești, morăritului, exploatării pădurilor și carierelor⁴⁰.

După 1878, condițiile de dezvoltare a industriei ca și a celorlalte domenii ale vieții economice au cunoscut un curs nou de dezvoltare. Legile pentru încurajarea industriei⁴¹ din România pînă la primul război mondial au stimulat dezvoltarea industriei județului Tulcea. Dezvoltarea industriei locale bazată pe mașini a permis dezvoltarea rapidă a ramurilor economice care aveau aici o veche tradiție și materii prime din belșug — morărit, pielărie, pescuit și apariția unor ramuri noi cum au fost cele legate de industria materialelor de construcții, textilă, construcții de ambarcațiuni fluviale, încălțăminte, mașini agricole, etc.

Datorită legii de încurajare⁴² a fabricilor de țesături, tăbăcăriilor care beneficiau de scutiri de taxe vamale pentru importul tananților în 1885 se înființează „Tăbăcăria Prodanof” prima fabrică „mare” din județul Tulcea cu un număr de 41 muncitori⁴³. Industria mare va mai fi reprezentată pînă la război de o fabrică de cherestea, o moară, o turnătorie și un șantier de reparații navale⁴⁴. Dar în afara acestora mai erau în județ și alte întreprinderi reprezentînd industria mijlocie⁴⁵.

Marile construcții edilitare, reafacerea porturilor, lucrările CED de la Sulina, au amplificat în mod obligatoriu dezvoltarea exploatării minelor și carierelor, fabricării materialelor de construcții. Exploatarea minelor și carierelor a fost dintotdeauna favorizată de navigația fluvială. Înainte de 1879 exploatarea nu era supusă nici unei legislații și nu era sistematică⁴⁶. Primele exploatări cunoscute au fost făcute de lucrătorii Comisiei Europene a Dunării la Peceneaga în anul 1860⁴⁷. Revenirea administrației românești în Dobrogea a dus la aplicarea Regulamentului Administrației Domeniilor și la exploatare sistematică. Exploatarea primei cariere de granit a început la Iacob-Deal în anul 1885, furnizînd piatră pentru pavarea orașelor București, Brăila, Galați, Sulina, Oltenița, Zimnicea, Bechet, Corabia și în țările vecine (în special Rusia)⁴⁸. În anul 1900 erau exploatare cinci cariere de granit, Țugulea, Cara-Balu, Piatra Roșie, Iacob-Deal și Greci precum și alte 30 de puncte de mai mică importanță din zona Măcinului⁴⁹. La 1908 erau enumerate printre marile cariere din România și cele din județul Tulcea: Geaferea, Muntele Carol, Piatra Roșie, Turcoaia, Greci, Măcin, Cetăței, Țugulea și Iacob-Deal⁵⁰. Dezvoltarea industriei extractive este demonstrată și de varietatea materialelor extrase din cariere: piatră, marmură, piatră de var, minereu de cupru, granit, mică, calcar, etc.⁵¹. Exploatări intensive au dus la înzestrarea carierelor cu mașini moderne, ateliere mecanice și o linie ferată Altîn-Tepe-Baia⁵². În 1898 au început și prospecțiunile cu metode științifice de la Altîn-Tepe ceea ce va duce la viitoarea exploatare sistematică a minei de aramă⁵³. Materialele extrase vor constitui materia primă pentru numărul mare de cărămidării, țiglării și vărării. Exploatarea acestor cariere și mine va fi continuată pînă la izbucnirea primului război mondial fiind cunoscute 2 societăți mai importante: *Societatea anonimă Cerna* și *Societatea „Turcoaia-Granit”*⁵⁴ precum și zeci de exploatări

mai mici aparținând statului și unor particulari români și străini. Ca urmare industria materialelor de construcții va cunoaște o dezvoltare continuă pînă la 1916, existînd în județ 5 fabrici de cărămizi, 4 de ciment și 2 de var⁶⁵.

Aprovizionarea populației rurale și urbane cu produse alimentare și bunuri de comerț a dus la dezvoltarea unei rețele de brutării, centre de apă gazoasă, măcelării, croitorii, etc., în număr de 277 la 1902⁶⁶. Un rol important continuă să-l dețină morăritul⁶⁷. Morile cu abur erau în număr de 22 cu o forță motrică de 380 cai putere, iar pentru întreținerea lor apare personalul calificat: mecanici și fochiști⁶⁸. Majoritatea morilor erau cele de vînt repartizate în mediul rural unde agricultura în continuă dezvoltare oferea o bogată materie primă, județul Tulcea aflîndu-se în primele locuri în ceea ce privește numărul de mori dar nu putem spune același lucru despre producțiile obținute⁶⁹.

Un rol important continuă să-l joace micile ateliere capitaliste și meșteșugărești și industria casnică neavînd de înfruntat concurența industriei mari (puțin dezvoltată aici). Astfel, existau atît la orașe cît și la sate un număr de circa 2216 meseriași la 1900⁶⁰ și 2813 la 1905⁶¹. La orașe, meseriile cele mai des întîlnite erau legate de ramurile alimentare, pielărie, a lemnului, croitorie și încălțăminte, iar la sate meseriile mai răspîndite erau acelea în legătură cu: construcția caselor, tîmplărie, dulgherie, rotărie și fierărie. De remarcat că aceste ateliere încep să folosească și mașini cu motor⁶².

Ca urmare a răspîndirii mașinismului, caracteristică principală a dezvoltării industriale a României la începutul secolului al XX-lea, structura industrială a județului Tulcea va suferi modificări importante. În ramura morăritului, datorită creșterii numerice și a producțiilor morilor cu abur, sead cele de vînt⁶³, iar în orașul Tulcea chiar dispar. Fabricile înființate anterior se vor consolida, își vor spori numărul de muncitori (Tăbăcăria Prodanoff va ajunge la 100 muncitori în anul 1915) și capitalul⁶⁴. În orașul Tulcea la 1915 numărul întreprinderilor mari și mijlocii ajungeau la 29⁶⁵. Dacă pînă la 1900 producția industrială era concentrată doar în două orașe: Tulcea și Sulina, încep să apară întreprinderi mijlocii în celelalte orașe și unele comune⁶⁶.

Putem aminti întreprinderile de la: Enisala-3 fabrici de var, Isacceca — fabrici de var, Calfa — fabrică de sodă, Casimcea — fabrică de cașcaval, Mahmudia — fabrică de ulei, Malcoci fabrică de cherestea, Topolog — fabrică de postav, etc.⁶⁷. În județ fiind în jur de 40 de întreprinderi mari și mijlocii⁶⁸.

Se constată de asemenea un proces de diversificare a producției care va duce la apariția de noi fabrici de frînghii, brînzeturi, mezeluri, săpunuri, băuturi spirtoase și bomboane⁶⁹. Pătrunderea mașinilor în întreprinderi făcea necesară înființarea unor ateliere de reparații. În 1915 existau la Tulcea 3 ateliere de lăcătușerie, iar la Sulina 3 ateliere mecanice și 2 turnătorii de metale⁷⁰.

În această perioadă ca urmare a dezvoltării economice încep să apară în unele ramuri înțelegeri sporadice, convenții simple un exemplu îl constituie la 1909 *Atelierul mecanic din Sulina* cu un capital de 50.000 lei⁷¹. În anul 1910 orașul Tulcea va beneficia de un împrumut de 1.600.000 lei⁷², iar de încurajări din partea statului vor beneficia 4 întreprinderi: Tăbăcăria Prodanof, Fabrica de cherestea Avramide, Șantierul naval din Sulina și Moara S. Nedeleu din Tulcea⁷³.

Cu toată dezvoltarea industriei tulcene, structura pe ramuri a producției rămîne aceeași, industria ușoară deținînd — la nivelul județului — ponderea cea mai mare, lucru explicabil dacă ținem cont că rotația mai accelerată a capitalului în această ramură făcea posibilă obținerea unor profituri ridicate în timp comparativ mai scurt decît cele obținute de industria grea.

Dezvoltarea rapidă a industriei capitaliste, a comerțului, a creat necesitatea extinderii și intensificării transporturilor. Înainte de 1877 singurele șosele erau între Babadag-Tulcea și Tulcea-Isacceca, primitive și insuficient pietruite. Starea drumurilor era așa de proastă încît o călătorie de la Medgidia la Tulcea necesita 22 de ore. Singurul pod construit era cel de la Babadag (Toprao-Chiopro), datînd din anul 1869⁷⁴.

Înțelegîndu-se necesitatea dezvoltării mijloacelor de transport, după 1879 se vor completa cele două șosele naționale Constanța—Tulcea, și Tulcea—Măcin—Ghecet⁷⁵. După 1882 prin aplicarea Legii drumurilor⁷⁶ s-au construit în județ șosele în lungime de

887 Km⁷⁷ Județul se va situa astfel pe locul 28 după metrii de șosea ce revin la un Km² suprafață și pe locul 21 după lungimea șoselelor⁷⁸. Necesitatea unei căi ferate care să lege Tulcea de restul țării a fost după 1879 în atenția autorităților, planurile liniei ferate pînă la Tulcea, cu mai multe variante, fiind terminate abia la 1914⁷⁹. Lucrările de construcție au început în 1911 cu linia Medgidia — Baia și au fost întrerupte în anul 1913 din lipsă de credite. Abia în anul 1916 încep lucrările construindu-se podul de la Cataloi și o porțiune de cale ferată de cîtiva Km de la Tulcea la Babadag. Războiul a întrerupt lucrările, fiind reluate după încheierea păcii și terminîndu-se abia în anul 1938⁸⁰.

Mijloacele de comunicații moștenite din timpul guvernării turcești erau reprezentate de linia telegrafică Tulcea—Constanța și de linia Sulina—Tulcea—Galați⁸¹. Serviciul poștal aparține poștei austriece și nu acoperea necesitățile județului. În urma legii din 1892 pentru poșta rurală⁸², pe teritoriul județului s-au înființat 10 birouri poștale deservite de diligențe și vapoare, factorii și agenții poștale. Toate comunele rurale și urbane erau legate prin telefon la 1916.

Intensificarea comerțului a contribuit la dezvoltarea porturilor dunărene. Dezvoltarea industriei a creat posibilitatea apariției unor mijloace moderne de adîncire a fluviului și de înlăturare a bancurilor de nisip, de consolidare a digurilor, etc. Comisia Europeană a Dunării a dispus curățirea gurilor fluviului, așezarea barelor și farurilor care să permită o bună navigație⁸³. În 1881 a fost terminată amenajarea cu diguri protectoare a canalului Sulina⁸⁴, dînd posibilitatea unui număr tot mai mare de vase să intre pe Dunăre.

Între anii 1881—1885 prin canalul Sulina au trecut un număr de 7411 vase⁸⁵. La începutul secolului al XX-lea datorită nesiguranței navigației prin creșterea bancurilor de nisip, agravată de cheltuielile tot mai mari pe care le impuneau cheltuielile de curățare, alimentare și scumpirea asigurărilor maritime a determinat scăderea numărului de vase la 5833 în anul 1910⁸⁶. Navele maritime aveau posibilitatea să urce pînă la Brăila evitîndu-se transbordările care se făceau la Sulina. Navele fluviale încep să remorcheze pe Dunăre de la unu la patru șleपुरi mărindu-se astfel posibilitățile de transport. În 1890 se înființează Navigația Fluvială Română dotată cu șleपुरi și remorhere iar în 1895 Serviciul Maritim Român⁸⁷. Vapoarele S. M. R. circulau spre Constantinopole și ajung pînă la Rotterdam — cel mai mare port din Europa⁸⁸. Navigația fluvială și maritimă era deservită de 17 agenții de vapoare la Sulina și 3 la Tulcea în anul 1915⁸⁹. La Sulina și Tulcea vor aparține un număr mare de armatori, constructori navali, agenții maritime, agenții de remorcare⁹⁰. De avantajele navigației și comerțului pe Dunăre statul român a beneficiat însă în mică măsură: între anii 1881—1890 prin canalul Sulina au trecut doar 60 de vapoare sub pavilion românesc, reprezentînd doar 0,38%⁹¹. Ca și în industria extractivă, capitalurile austro-ungare, franceze, engleze, germane au acaparat comerțul de pe Dunăre. În porturile Tulcea și Sulina s-au instalat agențiile firmelor străine, care se întreceau în monopolizarea produselor și în exportul lor spre alte țări.

Putem spune astfel că pe de o parte transporturile au stimulat întreaga viață economică a județului iar pe de altă parte au fost stimulate la rîndul lor de dezvoltarea industriei și comerțului local. Cu toate aceste realizări județul Tulcea nu satisfacea necesitățile punîndu-se foarte mult în evidență lipsa unei căi ferate.

Pînă la 1877 circulația bănească în Dobrogea se caracteriza prin coexistența în circulația efectivă a zeci de feluri de monede metalice de cea mai variată proveniență și la cursuri diferite. Noua administrație românească instalată în Dobrogea în anul 1879 nu a rezolvat acest haos monetar decît în anul 1885 la 1 ianuarie⁹² cînd s-a hotărît extinderea sistemului monetar din România votat la 22 aprilie 1867 și intrat în vigoare la 1 ianuarie 1868⁹³.

După 1885 noile bănci din România înființează sucursale la Tulcea, Sulina și Babadag⁹⁴. Aveau filiale următoarele bănci: Banca Națională a României (cu capital de 2 milioane la 1916), Banca Agricolă, Creditul Agricol (pînă la 1907) și Banca de Scont din București⁹⁵. Spre sfîrșitul secolului al XIX-lea se înființează în județul Tulcea bănci locale, prima fiind banca „Dunărea” la 1890⁹⁶. Pînă la 1916 au fost înființate opt bănci: „Națională”; „Poporului”; „Tulcea”; „Dobrogea”; „Principele Carol”; „Muncă și Pro-

gres"; „Victoria” și „Banca Meseriașilor”⁹⁷ care dispuneau de un capital de 2,5 milioane lei (pe primul loc „Dunărea” — 600.000 lei)⁹⁸.

Rezultă, deci, că la 1916 se formase o rețea bancară, care, deși insuficientă față de cerințele dezvoltării economice și comerciale a județului Tulcea a avut un rol important în dezvoltarea economică.

Un rol important l-au avut băncile populare înființate de elementele înstărite de la sate. Prima bancă populară din județ a fost înființată la 7 noiembrie 1901 în comuna Nalbant avînd un capital de 120 lei⁹⁹. La 1915 existau 60 de bănci populare în județ avînd un capital de 1.628.223 lei¹⁰⁰. Cea mai importantă fiind banca populară „Cultura Tutunului” din Luncavița cu un capital de 109.000 lei¹⁰¹.

Băncile din județul Tulcea, cu toate că nu aveau un capital important, au jucat un rol important în dezvoltarea capitalismului în aceste locuri, au sprijinit mobilizarea capitalurilor bănești inactive și a veniturilor disponibile pe care le-a pus la dispoziția întreprinderilor și agriculturii, contribuind la dezvoltarea economiei județului.

Una din formele legăturilor economice care s-au desfășurat cu o intensitate din ce în ce mai mare în această perioadă a fost permanenta circulație a forței de muncă. Circulația forței de muncă între provincii a îmbrăcat mai multe aspecte printre care: circulația crescătorilor de animale, stabilirea temporară sau definitivă a unor păstori ardeleni și aromâni în județul Tulcea sau plecarea unor locuitori din această zonă (în special populația musulmană)¹⁰². Crescătorii de animale, agricultorii și meșteșugarii veniți din restul României după 1878 s-au integrat în viața economică a județului Tulcea aducîndu-și contribuția la dezvoltarea orașelor și satelor tulcene.

Corespunzător schimbărilor petrecute în caracterul și esența producției, au loc în această perioadă importante transformări în sfera comerțului. Afirmarea pe piața națională a județului Tulcea s-a împlinit cu consolidarea acestuia pe plan intern ca urmare a sporirii treptate a producției industriale și agricole, a trecerii la mijloacele moderne de transport și comunicații. La dezvoltarea comerțului tulcean a mai contribuit unificarea administrativă, folosirea sistemului monetar național și a sistemului metric care au înlăturat sistemul otoman folosit aici.

Rolul principal în comerț l-au jucat porturile dunărene Tulcea și Sulina. Companiile de vapoare românești și străine realizau transportul de mărfuri și călători pe Dunăre¹⁰³.

Alt indicator care ilustrează același proces este creșterea numărului comercianților de la 144 în 1870 la 2.271 în anul 1916¹⁰⁴. Pentru a avea o imagine mai veridică asupra dimensiunilor comerțului tulcean trebuie să ținem cont de numărul de mici producători care își desfășeau direct în piețe și oboare produsele agricole și meșteșugărești. Formele mai vechi ale comerțului cu ridicata — bilciurile, iarmaroacele și oboarele periodice s-au dovedit viabile, desfășurînd o activitate intensă în județ¹⁰⁵.

Existau două mari târguri anuale: la Tulcea¹⁰⁶ în octombrie și Măcin (8—20 septembrie)¹⁰⁷. Târguri săptămînale la Tulcea, Babadag, Chilia-Veche, Măcin și Sf. Gheorghe (de cereale, vite și alimente). Majoritatea comunelor aveau târguri anuale (în special toamna)¹⁰⁸.

La sfîrșitul secolului al XIX-lea ca și în restul României, urmare firească a dezvoltării comerțului, au loc înființări de societăți anonime comerciale¹⁰⁹. Prima societate de acest fel a fost înființată în 1894. cu un capital de 50.000 lei la Sulina („30 Maiu”)¹¹⁰. Pînă la primul război mondial sînt înființate alte 7 societăți, cele mai mari fiind: *Olimpiu Vladimiroff*¹¹¹, *Dunărea*¹¹², și *Delfinul*¹¹³. Societățile aveau un capital între 50.000 și 400.000 lei¹¹⁴.

Dezvoltarea mijloacelor de transport a diminuat importanța comerțului periodic cu produse industriale în favoarea comerțului stabil concentrat în magazinele orășenești și prăvăliile satești¹¹⁵. La începutul secolului al XX-lea în mediul urban se răspîndește și se adîncește specializarea magazinelor. Pe lângă magazinele alimentare a căror specializare se lărgeste apar la Tulcea, Sulina, Babadag, Isaccea și Chilia-Veche, magazine de textile, pielărie, obiecte de uz casnic, sticlărie, încălțăminte, jucării, instrumente medicale și muzicale¹¹⁶, de unelte agricole¹¹⁷, biciclete¹¹⁸, mașini de cusut¹¹⁹, mobilă¹²⁰, etc. În județul Tulcea existau 208 magazine specializate la 1916¹²¹, 163 băcăniile urbane¹²² și

271 băcănii și magazine rurale¹²³. „Magazinele negustorilor din mediul rural aveau un caracter universal, prin ele se desfășeă o gamă foarte variată de produse”¹²⁴. Multe din magazinele sătești aveau și rolul de cafenele, ceainării și hanuri¹²⁵. Paralel cu răspîndirea comerțului stabil cu amănuntul, se practica un comerț ambulant de către negustori, țărani și meșteșugari care cutreierau satele și orașele județului Tulcea, desfășind diverse produse (cereale, unelte agricole, pește, var, etc.).

Odată cu dezvoltarea economică a județului s-au construit mari depozite de cărbuni, cherestea, magazii și silozuri în principalele orașe din județ: Tulcea, Sulina, Babadag, Măcin și Isaceea. La 1915 existau în județul Tulcea 57 depozite pentru consumul intern și export¹²⁶.

Comerțul de bursă, care reprezenta forma cea mai dezvoltată a comerțului cu ridicata, dar care în județul Tulcea n-a luat amploarea cunoscută în alte județe, a fost organizat în baza legii din 4 iunie 1881¹²⁷. Obiectul comerțului de bursă l-a format în principal cerealele. Burse de cereale au fost înființate în orașele porturi Sulina și Tulcea,¹²⁸ unde s-au construit antrepozite și docuri pe baza legii din 28 iunie 1881 intitulată „Legea asupra magazinelor generale-docuri”¹²⁹.

La rîndul lor, comunicațiile — telegraful, telefonul și poșta (în fiecare sat există un telegraf, iar comunele aveau poștă și telefon)¹³⁰, al căror trafic sporește, ușurează legăturile comerciale pe teritoriul județului și cu celelalte județe din țară, contribuind la dezvoltarea comerțului tulcean în ansamblul său.

Cercetarea caracteristicilor principale ale nivelului economice al județului Tulcea în ajunul primului război mondial demonstrează, cu toate progresele realizate, că județul Tulcea se caracterizează ca un județ cu o economie predominant agrară, cu o industrie mașinistă slabă, o productivitate scăzută a muncii și insuficientă valorificare a resurselor locale.

NOTE

1. *Anuarul României și Capitalei București*, Atelierele grafice „Anuarul general”, București, 1916, p. 802; *Rumanien Kleines wirtschafts- politisches Andrebbuch IV Band Dobrudscha, DUCH der Germania*, Berlin, 1917, p.p. 27—28.
2. Mustafa Ali Mehmed, *Istoria turcilor*, Editura științifică și enciclopedică, București, p.p. 306—310; M. D. Ionescu, *Dobrogea în pragul veacului al XX-lea*, Atelierele grafice I. V. Socecu, București, 1904, pp. 749—759; A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *Istoria românilor dintre Dunăre și Mare. Dobrogea*; Editura științifică și enciclopedică, București, 1979; XXX, *Dobrogea 1878—1928. Cincizeci de ani de viață românească*, Cultura Națională, București, 1928.
3. Codul proprietății funciare din 7 Ramazan 1274 (21 aprilie 1858) clasează proprietatea rurală în Turcia în cinci categorii: mülk — pămînturi în proprietate absolută a deținătorilor; mirie — pămîntul statului și proprietățile publice; mevkufé sau vacuf — pămînturi de-a căror venituri beneficiază instituțiile religioase și de binefacere; metruke — lăsate la dispoziția satelor și cele publice — piețele, bilciurile, locurile de rugăciune, drumurile; mevat — pămînturile nelocuite vezi: Mustafa A. Mehmed, *op. cit.*; și M. D. Ionescu, *op. cit.*, pp. 280—282.
4. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 295.
5. *Legea de organizare a Dobrogei din 9 martie 1880* DISPUNEA PRIN ARTICOLUL 11

că: pină la reglarea definitivă a proprietăților și posesiunilor imobiliare în Dobrogea, această proprietate și posesiune se dobîndește, se conservă, se transmite și se pierde conform legilor otomane în vigoare pină la 13 aprilie 1877”. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 285; *Dobrogea 1878—1928*, p. 283. Următoarele legi au venit să unifice sistemul proprietății după cel existent în România: *Legea pentru regularizarea proprietății imobiliare rurale dobrogene din 3 aprilie 1882*; *Legea din 10 martie 1884*; *Legea pentru determinarea pămînturilor de cultură și pășunilor din 5 februarie 1885*; *Legea pentru regularizarea proprietății imobiliare în Dobrogea din 11 iunie 1889*; *Legea pentru reglementarea proprietății imobiliare în Dobrogea din 1892*; legile din 1893 și 1908 etc. Vezi: A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 294; *Dobrogea 1878—1928*, pp. 279—297; Kogălniceanu M., *Texte social-politice alese*, Ed. politică, Buc., 1967, etc.

6. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 294. Este vorba de *Legea pentru reglementarea proprietății imobiliare în Dobrogea din 1892*.
7. *Ibidem*.
8. Ion Neniteșcu, *Expunerea din 1900 făcută către consiliul județului Tulcea*, Tip. „Română” — Maloskitsky — Antonovici, Tulcea, 1901, p. 7.
9. Vezi nota 5.
10. *Anuarul României și Capitalei București*, pentru anii 1915—1916; Luca Ionescu, *Dare de seamă prezentată consiliului jude-*

- jean, Tip. Curții Regale F. Göbl, Buc., 1904; Documente aflate în colecția muzeului „Deltai Dunării” Tulcea.
11. *Ibidem*. Gospodăriile cu 5–10 ha reprezentau 79,9% din total și aveau 58,6% din pământul arabil.
 12. *Ibidem*.
 13. XXX, *Istorie economică*, Ed. didactică și pedagogică, Buc., 1979, pp. 148–151.
 14. La 1915 existau în județul Tulcea 12 moșieri. Vezi *Anuarul României și Capitalei București*, 1915, pp. 802–822; Lucrețiu Pătrășcanu, *Studii economice și social-politice 1925–1945*, Ed. politică, București, 1978, pp. 41–46; Învoielii agricole tulcene aflate în colecția muzeului „Deltai Dunării” Tulcea.
 15. Unele mișcări țărănești au avut loc la Niculițel și satele din Deltă. Vezi: Gh. Ioniță, *Retrospective revoluționare tulcene*, în: *Peuce IV, Întreprinderea poligrafică Galați*, 1976, p. 307.
 16. *Dobrogea economică*, Anul II, nr. 6–7, Tip. „Albania”, Constanța, 1923, p. 156; *Anuarul României*... pentru anii 1915–1916; Ion Palade, *Expunere făcută către Consiliul județului Tulcea*, Tip. „Aurora Dobrogei”, A. Fridman, Tulcea, 1881, p. 9.
 17. *Dobrogea economică*, 1923, p. 156.
 18. *Ibidem*
 19. *Ibidem*
 20. *Ibidem*
 21. *Ibidem*
 22. M. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 64.
 23. *Curierul Dobrogei*, din 30 aprilie 1905 în: „100 de ani de presă tulceană”, Institutul de arte grafice, Buc., 1979, p. 32; *Anuarele României pentru anii 1885–1916*,
 24. Luca Ionescu, *op. cit.*, pp. 72–74.
 25. *Ibidem*
 26. După 1900 apicultura nu mai ocupă acest loc important și datorită legislației legate de păduri. Vezi: *Anuarul României pe anii 1885–1916*.
 27. *Dobrogea 1878–1928*, p. 490; Luca Ionescu, *op. cit.*, pp. 54–55; *Anuarul general al Agriculturii, Comerțului și Industriei României pe anul 1905*, stabilimentul de arte grafice „Albert Baer” Buc., 1905, p. 904.
 28. *Ibidem*
 29. *Ibidem*.
 30. Luca Ionescu, *op. cit.*, pp. 84–92
 31. M. D. Ionescu, *op. cit.*, pp. 749–751; Luca Ionescu, *op. cit.*, pp. 85–86.
 32. *Ibidem*
 33. *Legea asupra pescuitului din 10 octombrie 1896 și regulamentul de aplicare a acestei legi*, Vezi: C. Hamangiu, *Codul general al României*, Legi uzuale, vol. II, Edit. Leon Alcalay, București, 1900, p. 453; *Monitorul oficial* Nr. 113 din 19 august 1900.
 34. *La Commission Européenne du Danube et son œuvre de 1856 à 1931*, Imprimerie Nationale, Paris, 1931, pp. 390–398; M. D. Ionescu, *op. cit.*, pp. 804–820; *Dobrogea 1878–1928*... , pp. 427–429; Petru Zaharia, *Sulina – porto-franc* (1870–1939), în „Peuce VIII”, *Întreprinderea poligrafică „Arta Grafică”*, Buc., 1980, pp. 518–519; 522.
 35. *Dobrogea 1878–1928*... , pp. 415–430.
 36. O creștere mare au avut-o satele Jurilovca, Caraorman, Sf. Gheorghe, Sarichioi, etc. Vezi: *Dobrogea 1878–1928*, pp. 415–430.
 37. Jurilovca 1897, trei fabrici de conserve dotate cu afumători, cuptoare de fiert conserve, mașini de închis conservele și de tăiat peștele. Vezi: *Vocea Dobrogei*, din 5 octombrie 1897, în: „100 de ani de presă tulceană”... , p. 24.
 38. Gligor Stan *Exploatarea pescuitului și consecințele acesteia asupra muncii și vieții pescarilor din județul Tulcea în perioada 1919–1944*, în *Peuce IV*, 1975, pp. 295–296.
 39. G. Dumitrașcu, *Dezvoltarea economică a Dobrogei până la 1878*, în: *Revista de istorie*, Tom 31 (1978), nr. 6, pp. 1021–1022; Baron D’Hogguer, *Renseignements sur la Dobroudja. Son état actuel, ses ressources et son avenir*, Imprimerie de l’Association Académique Roumaine, București, 1879.
 40. „... 4 mori cu vaporii, 81 mori de vânt, 2 fabrici de bere, una fabrică de apă (soda), 13 destilerii, 5 fabricanți de luminări, 4 fabricanți de cărămidă, 10 olari, 12 constructori de lutre, un rotar, 45 fierari și constructori de căruțe, 2 căldărari, 17 tinichigii, 8 tăbăcari, 6 lucrători de hamuri, 15 blănari și cojocari, 2 abagii, 4 trăistari, un fabricant de site, 17 cismari, un fabricant de pălătii, 2 șepcari etc...” Vezi: G. Dumitrașcu, *Un document privitor la „situațiunea județului” Tulcea în anul 1879*, în *Peuce*, IV, *Întreprinderea poligrafică*, Galați, 1976, pp. 282–283.
 41. *Măsurile generale pentru a veni în ajutorul industriei naționale*, 21 aprilie 1887; *Legea pentru încurajarea industriei naționale, 1912; Legea pentru încurajarea industriei textile, 1906*, etc. Vezi: *Istorie economică*... , pp. 36; 119–131.
 42. *Tariful vamal protecționist*, din 1886 și 1906; *Legea generală a vămilor din anul 1905*, etc. Vezi: *Istorie economică*... , p. 36; 119–131.
 43. Se consideră industrie mare conform Legei de încurajare a industriei naționale din 1877 întreprinderile cu un capital fix de cel puțin 50.000 lei și 25 muncitori. Vezi: *Istorie economică*, p. 121; *Almanahul industriei și comerțului*, Institutul de arte grafice „Eminescu”, București, 1908, p. 25; și cel din 1909 la p. 255.
 44. *Anuarul României și Capitalei București*, pentru anii 1915–1916; *Anuarul general al Agriculturii, comerțului și industriei României*, stabilimentul de arte grafice „Albert Baer”, București, 1905, p. 906; Luca Ionescu, *op. cit.*, p. 97, etc.
 45. Două fabrici de ulei, o fabrică de cognac, o fabrică de bere, două fabrici de brânzeturi, 5 fabrici de opinci, două fabrici de lemne de construcții, o fabrică de fringhii, una de săpun, una de lemne de construcții,

- o fabrică de lacuri și vopsele, una de unelte agricole și roabe, etc. Vezi: *Anuarul Național al României, 1902*, Institutul de arte grafice „Eminescu”; *Anuarul României și Capitalei București, 1915–1916*, etc.
46. Ion Ionescu de la Brad, *Excursion agricole dans la plaine de la Dobroudja*, Imprimerie du journal de Constantinople, Constantinopol, 1850, p. 76; Baron d'Hogguer, *op. cit.*, J. Jooris, *La situation économique de la Roumanie et de la Dobroudja*, Bruxelles, Leipzig, 1881 (ap. II, Exposé de la situation économique de la Dobroudja) Gh. Dumitrașcu, *Dezvoltarea economică a Dobrogei pînă la 1878*, pp. 1021–1022; M. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 821, etc.
47. *Commission Européenne du Danube...*, p. 334, M. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 821.
48. *Almanachul industriei și comerțului, 1908*, p. 141 M. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 822; *Commission Européenne du Danube...*, *op. cit.*
49. *Ibidem*
50. *Almanachul industriei și comerțului, 1908*, pp. 139–141.
51. Geaferca, Altin-Tepe, Ac-punar și Coamurlia de Jos, minereu de cupru; Muntele Carol, Piatra-Roșie, Turcoaia, Iacob-Deal – granit; Greci, Măcin – granit și mică; Cetăței, Tugulea – calcar; Piatra-Roșie și Iacob-Deal – granit și marmură; Tulcea (punctele Tulcea-Veche, Trei fântini, Dealul morilor) și Niculițel (punctul Fântina Zmeului) – marmură neagră, etc. Vezi: *Almanachul industriei și comerțului, 1908*, p. 139–141; 171.
52. M. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 670; *Anuarul României pentru anii 1885–1916*; Petru Zaharia, *Sulina – porto franc; Dobrogea 1878–1928*, p. 385–389.
53. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 293; *Dobrogea 1878–1928*, pp. 385–389.
54. *Anuarul României și Capitalei București pentru anii 1915–1916; Rumänien... IV, Band. Dobrudscha*, pp. 35–39.
55. *Ibidem*
56. *Anuarul Național al României pe anul 1902*, Institutul de arte grafice „Eminescu”, București, 1902, pp. 353–363.
57. 637 de mori cu un capital de 1.006.570 lei și o producție anuală de 423.867 kg. Vezi: M. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 852, *Ancheta industrială*, vol. II, Ed. Golescu, București, 1903, pp. 144–145.
58. *Anuarul României*, pentru anii 1900–1916.
59. *Almanachul industriei și comerțului, 1909*, pp. 101–103.
60. *Anuarul Național al României 1901*, pp. 265–270.
61. *Ibidem*, 1906, pp. 420–431.
62. *Rumänien... IV, Band. Dobrudscha*, pp. 25–40.
63. *Ibidem*
64. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 293.
65. *Anuarul României și Capitalei București, 1915*
66. *Ibidem*
67. *Ibidem*
68. *Ibidem*
69. *Ibidem*
70. *Ibidem*
71. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 293.
72. *Almanachul industriei și comerțului, 1911*, p. 203
73. *Ibidem*, pp. 58–61.
74. M. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 684
75. Azi satul Smîrdan
76. *Legea drumurilor din 1882*, in „Istorie economică”, p. 135
77. M. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 698; *Anuarul general al României*, Atelierele grafice „Anuarul general”, București, 1909, p. 293.
78. *Ibidem*
79. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 323
80. *Ibidem*
81. M. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 699
82. *Istorie economică*, pp. 134–135
83. *Commission Européenne du Danube...*, pp. 508–510
84. *Ibidem*
85. *Ibidem*, p. 506
86. *Ibidem*
87. *Istorie economică*, p. 135
88. *Ibidem*
89. *Anuarul României și Capitalei București*, pp. 802–808
90. *Ibidem*, pp. 802–803; 808–809.
91. *Commission Européenne du Danube*, p. 510, in anul 1911 vasele românești reprezentau 8,6% din totalul vaselor care treceau pe Dunăre.
92. XXX, *Dobrogea 1878–1928*, pp. 578–579
93. *Legea pentru înființarea noului sistem monetar*, Imprimeria statului, București, 1867; *Istorie economică*, p. 189.
94. *Annuaire de Roumanie...*, 1885, p. 123, *Anuarul României...*, 1890, p. 435.
95. *Anuarul României pentru anii 1885–1916; Dobrogea 1878–1928...* p. 574; *Rumänien... IV Band Dobrudscha*, p. 28.
96. A. Rădulescu, I. Bitoleanu, *op. cit.*, p. 295.
97. *Anuarul României, pentru anii 1890–1916; Rumänien... IV, Band Dobrudscha*, p. 28; *Dobrogea 1878–1928*, pp. 571–574; M. D. Ionescu, *op. cit.*, pp. 901–902.
98. *Ibidem*
99. Banca „Nădejdea Potcovarilor” din Nalbant, 10 membrii și un capital de 120 lei. *Anuarul Băncilor Populare din România pe anul 1901*, Tip. Fabricii „Progresul”, Ploesci, 1902, p. 273.
100. *Rumänien... IV Band. Dobrudscha*, pp. 28–40; *Anuarul României și Capitalei București, 1915*, pp. 802–822.
101. *Ibidem*.
102. XXX, *Istorie economică*, p. 232; XXX, *Dobrogea: 1878–1928*; C. C. Giurescu, *Transilvania în istoria poporului român*, Ed. științ., Buc., 1964; Informatori din satele județului Tulcea; documente inedite aparținînd Muzeului „Deltei Dunării” Tulcea.
103. Vezi nota 89.

104. *Anuarul României și Capitalei București*, 1916, p. 293.
105. M. D. Ionescu, *op. cit.*, pp. 903—904; *Anuarul Național al României* 1902, pp. 353—363.
106. *Ibidem*
107. *Ibidem*
108. M. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 904; Informatori din satele cercetate.
109. XXX, *Annuaire de Roumanie*, 1885, p. 123; *Anuarul Național al României*, 1900, p. 176.
110. *Statutele societății economice „30 Maiu” din Sulina*, Tip. „Dobrogea” Sava Donceff, Tulcea, 1895.
111. Scrisorile comerciale ale firmei „Olimpiu Vladimiroff” aflate în colecția muzeului Deltei Dunării Tulcea. Societatea „Vladimiroff” avea legături comerciale cu 24 de firme din România, Austro-Ungaria, Germania, Rusia, Bulgaria și Grecia. Scrisorile societății nu au fost publicate.
112. *Anuarul Național al României*, 1900, pp. 176—179. Documentele aflate în colecția muzeului Deltei Dunării Tulcea.
113. Societatea „Delfinul” pentru încurajarea comerțului și exploatarea industriei pescăritului. Vezi: *Anuarul Național al României*, 1900, pp. 176—179.
114. Vezi notele 112 și 113.
115. *Anuarul Național al României* pentru anii 1900—1910; 1915—1916. Informatori din satele județului Tulcea.
116. *Ibidem*
117. *Anuarul Național al României*, 1901, pp. 265—268.
118. *Ibidem*, p. 265
119. *Anuarul Național al României*, 1902, p. 357
120. *Ibidem*, p. 356.
121. *Anuarul României și Capitalei București*, 1915, pp. 802—822
122. *Ibidem*
123. *Ibidem*
124. *Istorie economică*, p. 182. Informatori din satele județului Tulcea.
125. *Ibidem*
126. *Anuarul României și Capitalei București*, 1915, pp. 802—822.
127. *Istorie economică . . .*, p. 181
128. *Anuarul Național al României* pentru anii 1900—1911; *Dobrogea economică* din 1906.
129. Nicolae Iorga, *Istoria comerțului românesc*, București, vol. I — 1925; vol. II — 1927; V. Jinga — *Principii și orientări ale comerțului exterior al României*, 1859—1916, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975; *Istorie economică*, p. 181.
130. M. D. Ionescu, *op. cit.*, p. 699; Luca Ionescu, *op. cit.*, p. 63; *Anuarul Național al României*, pentru anii 1885, 1890—1893; 1896—1898; 1900—1910 și 1915—1916.

LA SITUATION ÉCONOMIQUE DU DÉPARTEMENT DE TULCEA 1878—1916 (RÉSUMÉ)

L'analyse des traits principaux du niveau économique du département de Tulcea, à la veille de la première guerre mondiale prouve, malgré les progrès réalisés, que le département de Tulcea,

se caractérise par une économie éminemment agraire et une industrie machiniste faible, une productivité réduite et une insuffisante mise en valeur des ressources locales.